

За апошнія гады з'явілася нямала даследаванняў, у якіх высвятляюцца месца і роля Якуба Коласа ў стварэнні нашай нацыянальнай літаратуры.

Беларускія пісьменнікі і літаратуразнаўцы, супрацоўнікі музеяў і архіваў, людзі, якія блізка ведалі Коласа, прыкладі таксама нямала намаганняў, каб адшукаць новыя матэрыялы, звязаныя з імем паэта. Шмат сабрана эпістальнай спадчыны пісьменніка, апублікаваны невядомыя раней творы, успаміны, а біяграфічным матэрыяле напісаны мастацкія творы. У спісе новай літаратуры сваё адметнае месца займае бібліяграфічны даведнік твораў Коласа і крытычнай літаратуры (Якуб Колас. **Бібліяграфічны даведнік**). Мінск, 1962), складзены галоўным бібліяграфам Дзяржаўнай бібліятэкі БССР Н. Б. Ватацы і навуковымі супрацоўнікамі літаратурнага музея Якуба Коласа — М. Пратасевічам і М. Базарэвічам. Даведнік, як зазначана ў прадмове, — значна дапоўненае і выпраўленае выданне аналагічнай працы 1952 года. Вартаць новага даведніка, аднак, не ў тым толькі, што ён значна дапоўнены. Самае істотнае, чым выгадна адрозніваецца новае выданне ад папярэдняга, — гэта высокі навуковы ўзровень, на якім зроблена пераважна большасць раздзелаў. Гэта можна бачыць, напрыклад, параўноўваючы раздзел «Асноўныя даты жыцця і творчасці...» Тут ярка праявілася імкненне складалнікаў да строгай дакументаванасці кожнага канкрэтнага факта.

У раздзеле даюцца спасылкі на многія і многія крыніцы, паводле якіх прыводзіліся біяграфічныя звесткі (выступленні паэта, публіцыстычныя і крытычныя артыкулы, успаміны, архіўныя дакументы і г. д.). На высокім прафесійным узроўні зроблены і раздзел «Кнігі Якуба Коласа». Тут кожнае асобнае выданне апісана з выключнай паўнатой і дакладнасцю (напрыклад: у 1952 годзе — «Водгулле». Вершы. Мінск, 1922, 108 стар., 3000 экз.; у 1962 — «Водгулле» [Вершы]. Мінск, Белкаап-

НОВАЕ ВЫДАННЕ ДАВЕДНІКА

выдавецтва т-ва «Адраджэнне», 1922, 108 стар.+11, 3000 экз. Вершы 1908—

1921 г.). Гэты раздзел цяпер больш багаты па фактычнаму матэрыялу і больш зручны ў практычным карыстанні. Тое ж самае можна сказаць адносна алфавітнага ўказальніка і раздзела аб перакладзе твораў. У папярэднім выданні былі адзначаны толькі творы, выдадзеныя на рускай мове. Новы даведнік дае магчымасць увіць, як далёка сцягнула коласаўскае слова за межы нашай рэспублікі. Яно гучыць на рускай, казахскай, малдаўскай, таджыкскай, татарскай, туркменскай, узбекскай, украінскай, яўрэйскай мовах. Есць у даведніку таксама і звесткі аб тым, якія творы выдадзены на карэйскай, кітайскай, мангольскай, нямецкай, польскай, фінскай, чэшскай мовах.

Асабліва высокай ацэнкі заслугоўвае раздзел «Літаратура аб жыцці і творчасці Якуба Коласа». У выданні 1952 года раздзел «Кнігі аб творчасці паэта» займаў тры старонкі, а цяпер — больш за пяцьдзесят. Хаця раздзел і абмяжоўваецца ў асноўным пасляваеннай крытычнай літаратурай, тым не менш ён досыць багаты. Тут названы многія дзесяткі газетных і часопісных артыкулаў, літаратуразнаўчыя даследаванні, асобныя крытыка-бібліяграфічныя нарысы, публікацыі архіўных матэрыялаў, зборнікі, прысвечаныя Якубу Коласу, і многае іншае. Студэнты і выкладчыкі, работнікі культуры, даследчыкі самага шырокага профілю знойдуць тут самыя разнастайныя звесткі, сістэматызаваныя так: 1. Біяграфічныя матэрыялы. 2. Крытыка-біяграфічная літаратура. 3. Агляд творчасці па жанрах. 4. Роля Якуба Коласа ў развіцці беларускай літаратурнай мовы. 5. Творчыя сувязі Якуба Коласа з братамі літаратуры. 6. Метадычная літаратура ў дапамогу настаўніку. 7. Творы Якуба Коласа ў тэатры, кіно, музыцы.

Ацэньваючы даведнік як значнае дасягненне калектыву аўтараў, нельга, на

жаль, абысціся без традыцыйнага «але». Так, складальнікам не ўдалося пазбегнуць асобных фактычных недакладнасцей і іншых упущэнняў. Вядома, вельмі добра, што ў пачатку выдання змешчаны тэксты аўтабіяграфій пісьменніка. Тым больш, што некаторыя крыніцы, адкуль яны перадрукоўваюцца, сталі бібліяграфічнай рэдкасцю. Але не варта было пакідаць без агаворак відочныя апіскі. У аўтабіяграфіі, якая датуецца 1956 годам, аўтарам адзначана, што трылогію ён пачаў пісаць у 1924 годзе. Зусім зразумела, што тут мела месца звычайная графічная апіска (не 1924, а 1921). У даведніку (стар. 35) гаворыцца, што першы варыянт «Сымона Музыкі» закончаны ў студзені 1918 года. На самай жа справе, як гэта пацвярджае і аўтограф, паэма была завершана 12—25 снежня 1918 года. Восьмы раздзел «Новай зямлі» напісаны не ў 1921, а 1—10/VIII 1911 года, трынацца-

ты — не ў 1922, а ў 1921, а дваццаць сёмы — не ў 1922, а ў 1911 годзе. Не адзначана, калі былі напісаны шаснаццаты і семнаццаты раздзелы. Не прыводзіцца таксама ніякіх абгрунтаванняў ў карысць таго, што «Новая зямля» была пачата ў 1910, а не ў 1911 годзе, як аб гэтым гаворыць Колас у прадмове да 4-га выдання паэмы. Апазданні «Проціў вады» і «Даль» не маглі быць напісаны ў «першыя гады Савецкай улады» (старонка 60), бо яны надрукаваны яшчэ да рэвалюцыі. Ёсць у даведніку асобныя розначытанні адных і тых жа дат. Так, на стар. 60 паэма «На шляхах волі» датуецца 1926—1956 гг., а на стар. 36 чытаем, што Колас распачаў гэты твор ў 1921 годзе.

Прыведзеныя недакладнасці крыху зніжаюць агульнае прыемнае ўражанне ад новага выдання даведніка, які ўвогуле — бяспрэчная ўдача калектыву аўтараў.

Міхась МУШЫНСКІ.